

مبانی برنامه ریزی پیشرفت و عدالت

مؤلفان :

دکتر منصور پائلی

دکتر آزاده اشرفی

انتشارات ارسطو
(چاپ و نشر ایران)
۱۴۰۰

سرشناسه: پاشایی، منصور، ۱۳۴۰ -
 عنوان و نام پدید آور: مبانی برنامه ریزی پیشرفت و عدالت مولفان منصور پاشایی، آزاده اشرفی.
 مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۰.
 مشخصات ظاهری: ۲۹۶ ص. جدول، نمودار.
 شابک: ۵-۷۶۹-۴۳۲-۶۰۰-۹۷۸-۸۹۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فیفا
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۸۳ - ۲۹۶.
 موضوع: رشد اقتصادی Economic development
 رشد اقتصادی — کشورهای اسلامی Islamic countries — Economic development
 اقتصاد — ایران — برنامه ریزی Planning — Iran — Economics
 اسلام و اقتصاد Islam — Economic aspects
 رشد اقتصادی — برنامه ریزی Planning — Economic development
 شناسه افزوده: اشرفی، آزاده، ۱۳۵۸-
 رده بندی کنگره: HF۲۵۸/۹
 رده بندی دیویی: ۳۸۲/۰۷۱۰۹۲۶۷۱
 شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۱۷۹۱۵
 اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیفا

نام کتاب: مبانی برنامه ریزی پیشرفت و عدالت
 مولفان: دکتر منصور پاشایی - دکتر آزاده اشرفی
 ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
 صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
 تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
 نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰
 چاپ: مدیران
 قیمت: ۸۹۰۰۰ تومان
 فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
 شابک: ۵-۷۶۹-۴۳۲-۶۰۰-۹۷۸
 تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

عناوین	شماره صفحه
دیباچه	۱۳
فصل اول مفهوم کلی رشد، توسعه و پیشرفت	۲۱
مقدمه	۲۳
۱-۱- سیر اندیشه رشد و توسعه اقتصادی	۲۴
۲-۱- مفهوم پیشرفت	۲۸
فصل دوم رشد اقتصادی	۳۵
۱-۲- نظریه رشد برونزا	۴۱
۱-۱-۲- رشد تعادلی و تحلیل سولو	۴۴
۲-۱-۲- سیاست‌هایی جهت تحریک رشد	۴۴
۲-۲- نظریه رشد درونزا	۴۵
فصل سوم توسعه اقتصادی	۴۷
۱-۳- تعریف و مفهوم توسعه اقتصادی	۵۳
۲-۳- فرآیند تاریخی توسعه در کشورهای توسعه‌یافته	۵۴
۳-۳- هدف‌های توسعه	۵۶
۴-۳- ویژگی‌های مهم فرایند توسعه اقتصادی	۵۶

۳-۴-۱-.....	تدریجی بودن	۵۶
۳-۴-۲-.....	خودگردانی و استمرار	۵۷
۳-۴-۳-.....	خوداتکایی	۵۷
۳-۵-.....	شاخص‌های توسعه اقتصادی	۵۸
۳-۶-.....	تقسیم‌بندی جوامع بر اساس سطح توسعه آن‌ها	۶۱
۳-۷-.....	ویژگی‌های مشترک کشورهای در حال توسعه	۶۱
۳-۸-.....	نظریه‌های توسعه اقتصادی	۶۵
۳-۸-۱-.....	نظریه آدام اسمیت	۶۵
۳-۹-.....	نظریه مارکس	۶۸
۳-۹-۱-.....	نظریه ارزش اضافی مارکس	۷۱
۳-۱۰-.....	نظریه ژوزف شومپتر	۷۷
۳-۱۱-.....	جریان‌نوسازی اقتصادی و امواج نوآوری	۷۸
۳-۱۲-.....	نظریه میردال	۸۰
۳-۱۲-۱-.....	نابرابری‌های منطقه‌ای	۸۱
۳-۱۲-۲-.....	نابرابری‌های بین‌المللی	۸۲
۳-۱۲-۳-.....	نقش دولت در توسعه اقتصادی	۸۲
۳-۱۳-.....	استراتژی‌های توسعه اقتصادی	۸۳
۳-۱۳-۱-.....	استراتژی رشد متوازن	۸۳
۳-۱۳-۲-.....	استراتژی رشد نامتوازن	۸۶

فصل چهارم مبانی نظری الگوی پیشرفت و عدالت ۹۱

۴-۱-.....	مفهوم پیشرفت در اسلام	۹۳
۴-۱-۱-.....	بعد مادی الگوی پیشرفت و عدالت	۹۶
۴-۱-۲-.....	بعد معنوی الگوی پیشرفت و عدالت	۹۶
۴-۲-.....	فلسفه نظام اقتصادی و الگوی پیشرفت و عدالت	۹۷

مقدمه:

در بسیاری از کتاب‌های درسی اقتصاد مطالب بسیاری درباره عوامل تعیین‌کننده رشد یافت می‌شود. از زمان استقلال علم اقتصاد از سایر علوم، در سال ۱۷۷۶ زمان انتشار کتاب ثروت ملل آدام اسمیت، پیشگامان این علم در چارچوب عقاید و نظرات خود به مقوله رشد و توسعه اقتصادی عنایت داشته‌اند. رشد اقتصادی یکی از مهم‌ترین اهداف اقتصادی جوامع است. در چارچوب این هدف، افزایش مداوم توان تولیدی و میزان تولید کالاها و خدمات در جامعه مدنظر است. درواقع در اثر رشد اقتصادی است که نیازهای مصرف‌کنندگان بهتر برآورده می‌شود و استانداردهای زندگی بهبود می‌یابد. از این رو سیاست‌گذاران اقتصادی با در نظر گرفتن این هدف و اولویت دادن به آن، می‌توانند از یک سو، قادر به پاسخگویی نیازهای افراد جامعه در جهت ارتقای سطح زندگی آنان باشند؛ و از سوی دیگر، توانایی رقابت جامعه را در عرصه بین‌المللی ارتقا دهند. رشد اقتصادی دارای مفهومی پویا است و لذا تحلیل آن در درازمدت میسر است. بر این اساس اقتصاددانان تلاش کرده‌اند در قالب مباحث، نظریه‌ها و مدل‌های رشد اقتصادی، بیان کنند که رشد اقتصادی چگونه تعریف و اندازه‌گیری می‌شود، تحت تأثیر چه عواملی است و با چه مقولات و نهادهایی در ارتباط قرار می‌گیرد.

اساساً، رشد اقتصادی نه تنها به این دلیل که انسان‌ها طمع کار یا بیش از حد مادی‌گرا^۱ هستند، بلکه به این دلیل که خواهان بهبود شرایط زندگی خود می‌باشند، دارای اهمیت است. این یک

آرزوی طبیعی است و تنها با تولید اقتصادی بیشتر است که افراد بیشتری می‌توانند از زندگی لذت‌بخش‌تر و رضایت‌مندانه‌تری برخوردار شوند. البته رشد اقتصادی تنها هدف زندگی نیست. همواره یک نوع مبادله (بده-بستان) وجود دارد. کار بیشتر، زمان کمتری برای تفریح و در کنار خانواده بودن باقی می‌گذارد. تولید بیشتر، غالباً با افزایش در اثرات جانبی نامطلوب مانند آلودگی همراه است. ولی درنهایت، جوامع ثروتمند از منابع بیشتری برای از میان برداشتن اثرات جانبی رشد و نیز اختلالات مختلفی که موجب کوتاه‌تر شدن عمر افراد شده یا رضایت‌مندی آن‌ها را کاهش می‌دهد، در اختیار خواهند داشت (بامول، لیتان و شرام، ۱۳۸۹).

سپس بحث توسعه اقتصادی مطرح شد. یکی از مهم‌ترین اهداف توسعه اقتصادی گسترش رفاه عمومی است. از دیدگاه مکتب نئوکلاسیک اقتصاد، این رفاه در سایه توزیع بهینه منابع تولید و درآمد به‌صورت درون‌زا شکل می‌گیرد. بدین‌سان اندیشه‌ای نو در قلمرو توسعه اقتصادی به وجود آمد؛ اما از دیدگاه برخی اندیشمندان و صاحب‌نظران، مفهوم توسعه نیز صرفاً دارای ابعاد کمی و کیفی نیست. بعد اقتصادی است و ابعاد دیگری مانند عدالت اقتصادی و اجتماعی و کرامت انسان را شامل نمی‌شود. لذا برخی از متفکران به‌ویژه اندیشمندان اسلامی مفهوم پیشرفت را مطرح کردند که علاوه بر جنبه‌های مثبت رشد و توسعه اقتصادی، مفاهیمی همچون معنویت، کرامت انسان، عدالت اجتماعی و برابری انسان‌ها را در برمی‌گیرد.

۱-۱- سیر اندیشه رشد و توسعه اقتصادی

اقتصاددانان مکتب کلاسیک در دو قرن هیجدهم و نوزدهم عمدتاً عدم دخالت دولت در اقتصاد را تجویز می‌کردند؛ لیکن با گذر زمان و پیدایش بحران‌های اقتصادی اهمیت و نقش دولت در اقتصاد نمایان شد. بعد از بحران دهه ۱۹۳۰ که به بحران بزرگ مشهور بود، در میان اندیشمندان و نظریه‌پردازان اقتصادی بحث توسعه اقتصادی گسترش یافت. علم اقتصاد توسعه به‌عنوان شاخه‌ای تخصصی و مجزا از علم اقتصاد پس از پایان جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵) مطرح شد. اقتصاددانان مختلف در این حوزه در قالب مطالعات علمی و تجربی گوناگون، نظریه‌های متعددی ارائه کرده‌اند.